

ULKOMAANEDUSTUKSEN TEHTÄVISTÄ JA ORGANISATIOSTA

Leo Tuominen

Motto: Myytti kuolee hitaasti.

Kirjoituksessaan »Diplomatian uusimmasta kehityksestä» tämän julkaisun numerossa 2/1960 prof. L. A. Puntila arvosteli maamme ulkoasiainhallinnon aikaansaannoksia ja organisaatiota tavalla, joka osoittaa, miten vaikeata on asiallisesti arvostella ja oikein arvostaa toisen työtä ammatissa, johon itse ei ole riittävästi perehtynyt. Tämä vaara on tarjolla varsinkin kun tarkasteltavana on ammatti, jonka toiminnan luonne ja laatu eivät ole helposti määriteltävissä eikä lain ja pykälän säädettävissä kuten yleensä muu julkinen ja varsinkin valtioelinten toiminta. Ulkoasiainhallinnon työkentällähän tapahtumat usein korvaavat lait ja vallitsevat olosuhteet muovaavat säännöt. Näin ollen on inhimillisesti ymmärrettävää, että ulkopuoliselle saattaa tuottaa vaikeuksia muodostaa itselleen oikea kuva maan virallisen edustajan todellisista tehtävistä ja hänen päivätyöstään. Helpompaa on kuvitella häntä aamu-unisena ja illanvirkkuna, moitteettomasti pukeutuvana, toimettomuudesta huolimatta itsetärkeänä, historiasta tunnettujen loistavien edeltäjiensä maineen varassa elävänä tyhjän panttina, joka kutsujen vartioimattomina hetkinä salaperäisesti kyräillen etsii kutsuvieraiden joukosta saalista, joka kertoisi hänelle salaisuuden, joka jo on kaikkien muitten tiedossa.

Tuo myyttiolento näyttää kuolevan hitaasti. Professori Puntila ei ole ainoa, joka on tahtonut välittää lukijalle mielikuvan vuosisadan tai vuosisatojen takaisten diplomaattien suurista tehtävistä ja verrata heidän töitään nykyisten maan virallisten edustajien »toisarvoisiin» tehtäviin ja aikaansaannoksiin. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä nimenomaan palata menneisyyteen tai saattaa kiistanalaiseksi menneitten aikojen diplomaattien erilaista asemaa, vaan koettaa oikean kuvan saamiseksi lyhyesti selvittää maan virallisen edustajan toimintamahdollisuuksia, tehtäviä ja velvollisuuksia nykyoloissa. Tarkoitukseni ei myöskään ole kirjoittaa nykyajan diplomatian itsepuolustusta — eikä sellainen olisi tarpeenkaan — vaan käsitellä asiaa hieman toiselta näkökulmalta kuin professori Puntila.

On mielestäni harhaanjohtavaa enemmittä selityksittä rinnastaa maan virallisten edustajien tehtäviä ja toimintamahdollisuuksia nykyoloissa vas-

taaviin viime vuosisadalla tai sitä ennen. Riippuen siitä miten rinnastus tehdään, toinen osapuoli joutuu epäoikeutettuun asemaan. Professori Puntilan kirjoituksessa tämä kohtalo tulee nykyisten edustajien osaksi, kun heidän toimintansa leimataan »tyhjäkäynniksi» ilman, että lainkaan selostetaan heidän tosiasiallista toimintaansa. Sille suodaan enintään kuriositeettiarvo. Ja kuitenkin, miltä näyttävät tosiasiat? Heidän aikaisemmin pelkästään poliittisluontoinen toimintansa on jo ajat sitten ja nimenomaan ensimmäisen maailmansodan jälkeen asteittain muuttunut siksi, joksi professori Puntila haluaa sen nyt muuttaa. Hänen ajatuksensa kehityksen suunnasta on siis oikea, mutta se on myöhäissyntyinen. Tämä viisasten kivi löytyi jo kauan sitten. Ennenkuin ryhdyn lyhyesti käsittelemään tätä viimeaikaista kehitystä haluaisin sanoa muutaman sanan maan virallisen edustajan mahdollisuuksista nykyäänkin toimia hyödyllisenä poliittisenakin edustajana huolimatta siitä, että nykyaikaiset liikennevälineet suovat mahdollisuuden johtavien politiikkojen henkilökohtaiseen diplomatian hoitamiseen.

On totta, että kulkuvälineitten nopeutuminen ja tiedotusvälineistön monipuolistuminen on helpottanut yhteydenpitoa ja lyhentänyt välimatkoja sekä suuresti parantanut sanottuja mahdollisuuksia, mutta onko se samalla johtanut tilanteen yksinkertaistumiseen kansainvälisten asioiden hoidossa? Eikö se päinvastoin ole samalla johtanut siihen, että välimatkojen kutistuttua näitten asioiden hoitaminen on käynyt yhä mutkikkaammaksi sen johdosta, että kaukaisimmatkin maat ovat käyneet läheisiksi ja keskinäinen riippuvaisuus vastaavasti suuremmaksi? Kaikki mikä maailmassa tapahtuu kiinnostaa nyt kaikkia. Tämä ei luonnollisestikaan ole johtanut poliittisluontoisen toiminnan lamautumiseen ulkomaanedustuksen toimipiirissä, vaan se on pitänyt sen vireänä, nimenomaan koska poliittisesti vastuunalaiset elimet ovat katsoneet välttämättömäksi olla hyvin ja luottamuksellisesti informoituja kokonaistilanteesta. Hyvin harvoin johtavien poliitikkojen on mahdollista toimia menestyksellisesti ilman tätä informatiota ja vielä harvemmin voivat kansainväliset neuvonpidot, bilateraaliset tai multilateraaliset, johtaa tulokseen ilman tätä taustatoimintaa. Todella kestäviin tuloksiin pääseminen maitten välisissä neuvotteluissa edellyttää edelleenkin perinpohjaista valmistelua ja diplomatian hengen mukaista sovittelua ja vakuuttelua, jota voidaan jatkuvasti ja huomiota herättämättä parhaiten hoitaa niiden avulla, jotka toimivat virallisina edustajina (vältän tarkoituksella diplomaatti-nimitystä) asianomaisissa maissa ja tuntevat yleensä hyvin niissä vallitsevat olosuhteet. Tämä valmisteleva toiminta on nykyään, jolloin maitten välinen keskinäinen riippuvaisuus on suuresti lisääntynyt ja jolloin mikään bilateraalinakaan ulkopoliittinen ratkaisu ei voi olla säteilemättä tavalla tai toisella kolmansiin maihin, käynyt entistä välttämättömämmäksi. Ilman sitä henkilökohtaista yhteyttä, jota virallinen edustaja jatkuvasti ylläpitää asemamaan hallitukseen, sen yksityisiin jäseniin, virkakoneistoon yleensä ja niihin, joilla on määräysvaltaa asioita

ratkaistaessa, on vaikeaa, jollei suorastaan mahdotonta, päästä optimitulokseen neuvottelussa, joka on ainoastaan tämän toiminnan viimeinen vaihe. — Totta tosin on, että neuvottelujen onnistumisesta virallinen edustaja ei useinkaan saa kiitosta, sillä hänen osuutensa katsotaan hänen työkseen ja hänen olemassaolonsa oikeutukseksi, mutta epäonnistumisen hän saa usein ottaa kontolleen. Se kuuluu hänen tehtävänsä luonteeseen.

Jotta minua ei käsitettäisi väärin, tähdennän, että edellä olevassa en ole ajatellut viime vuosisadan virallisen edustajan tapaan vain neuvotteluja sodasta ja rauhasta, vaan yleensä kaikkea mikä nykyisissä olosuhteissa kuuluu kansainvälisen neuvottelun piiriin ja mikä samalla on virallisen edustajan toimipiiriin kuuluvaa. Professori Puntilan mainitsema diplomaattien tehtävä hankkia keskusteluissa ulkoasiain johdon henkilöiden kanssa tai omia salassa pidettyjä teitään asemamaansa politiikasta tietoja, jotka voivat edistää oman hallituksen suorittamaa tilannearviointia, on luonnollisesti vain yksi heidän tehtäviään, vaikkakin määrättyissä olosuhteissa tärkein niistä. Tehtävistä ja niiden monitahoisuudesta haluaisin samalla väittää, että samalla kun kuljetus- ja tiedotusvälineitten kehitys on tapahtunut aritmeettisessa sarjassa, virallisten edustajien toimiala on laajentunut geometrisessa. Heistä on tullut maitten välisen suhteitten ja yhteyksien selvitysmiehiä ja heidän johtamistaan edustustoista selvityskeskuksia, joissa vanhan aristokraattisen, salaisen ja monasti intriigien sävyttämän »diplomatian» toimintatavoista poiketen hoidetaan käytännöllisesti ja mahdollisimman efektiivisesti kaikkia niitä arkisia tehtäviä, joilla on merkitystä maitten välisissä suhteissa ja yhteistoiminnassa. Ne koskevat ulkopoliittikan ohella käytännöllisesti katsoen kaikkia niitä inhimillisen elämän aloja, joilla kansainvälistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta on olemassa, kuten ulkomaankauppaa, merenkulkua, kulttuurivaihtoa, lainsäädäntöä, taloudellista ja yhteiskunnallista yhteistoimintaa, oman maan kansalaisten etujen turvaamista jne. Tähän voinee professori Puntila huomauttaa, että vaikka näin olisikin, se ei kumoa hänen kantaansa poliittisen vastuun piienenemisestä, joka on hänen kirjoituksensa punaisena lankana. Palaan siihen hieman etäämpänä ja tähdennän tässä vain, että olen edellä ainoastaan tahtonut todeta, että ne mullistavat muutokset, joita professori Puntila ehdottaa tehtäviksi tulevien kahdenkymmenen vuoden aikana, on jo suureksi osaksi toteutettu ja otettu Suomenkin ulkoasiainhallinnossa huomioon koko siinä laajuudessa kuin se pienen maan kannalta on ollut mahdollista.

Ennenkuin käsittelen niitä yksityiskohtaisemmin palaan lyhyesti professori Puntilan esittämään käsitykseen diplomaattien suuresta vastuusta päätöksien teossa »vanhan diplomatian» aikana, jolloin yhteydenpito kotimaahan oli hankalaa ja aikaavievää. On muistettava, että sen ajan edustajat saivat lähtiessään yleensä kirjalliset ohjeet, joita heidän oli noudatettava ja joissa ei tavallisesti ollut vaihtoehtoja. Vastuun ottaminen rajoittui yleensä

vain ohjeitten noudattamiseen — se oli hallitsijan tahto. Useimmiten sen saattoi tyypistää sanoihin sota tai rauha, ystävälliset suhteet tai sodanjulistus. Henkilökohtainen vastuu ei tällaisessa tapauksessa ollut suuren suuri. Joh-
tuiko diplomaattien taitavuudesta, että sotatila ei ollut jatkuva vai heidän taitamattomuudestaan, että sotia ei voitu välttää, on vaikeaa mennä sano-
maan. Miten sen asian laita onkin, voitaneen sanoa, että he toivomusluon-
toisessa toiminnassaan, jota ulkopoliittikka suureksi osaksi on — jos jätetään
tässä voimapolitiikka huomioimatta — tekivät silloisissa olosuhteissa kaik-
kensa, jotta tilanne ei olisi päässyt kehittymään sellaiseksi, että heidän dip-
lomatiiaansa olisi ollut jatkettava sotavoimin. Eivät hekään olleet politiikan
tekijöitä vaan ainoastaan sen toteuttajia.

Mitä tekee heidän myöhäsyntyinen, nykypäivän kollegansa? Olosuhteit-
ten muututtua hän ei enää joudu pysyväsuhjeittensa puitteissa ratkaisemaan
kysymystä sodasta ja rauhasta, vaan hän alistaa ratkaisun niille, jotka ovat
poliittisesti vastuussa. Tässä mielessä hänen vastuunsa vaarallisen tilanteen
viimeisessä vaiheessa on poissa, mutta se on sitä edeltäneessä vaiheessa ollut
suuri. Onko hän edeltäkäsikin oikein laskenut tilanteen vastaisen kehityksen?
Onko hän toiminnallaan ja luottamuksellisilla tiedotuksillaan pystynyt kor-
jaamaan erehdyksiä tai kyennyt estämään niitä ennakolta? Ovatko hänen
suosittelemansa menettelytavat osoittautuneet tilanteen kehityksen valossa
oikeiksi vai ovatko ne päinvastoin kiirehtineet kriisiä ja saattaneet hallituksen
yhä vaikeampaan tilanteeseen? Tässä on hänen vastuunsa. Jos asianomai-
nen ei ole onnistunut tehtävässään poliittisesti vastuussa olevien mielestä, hän
saa väistyä ja hänen pelinsä on pelattu yhtä varmasti kuin niiden hänen edel-
täjiensä, jotka eivät onnistuneet toteuttamaan hallitsijansa tahtoa sellaisena
kuin se oli pysyväsuhjeisiin saneltu. Edelläoleva, jota ei ole sanottu nimen-
omaan Suomen kannalta katsottuna vaan yleisesti, pitää paikkansa myös
virallisen edustajan muuhun toimintaan nähden. Hänen on kyettävä valvo-
maan myös maan muita etuja, kuten taloudellisia, kaupallisia, sivistyksellisiä
ja muita, jotka ovat maan elineduille ja kehitykselle tärkeitä ja oleellisia.
Onko tilanne sittenkään itse asiassa muuttunut nykyisten edustajien eduksi
ja onko asioiden hoito yksinkertaistunut? Vastuuta voi tosin siirtää hieman
edemmäksi, mutta seurauksia ei voi välttää.

Muutama sana myös virallisesta tiedotustoiminnasta. Professori Puntilan
kirjoituksesta saa helposti sen käsityksen, että virallisten edustajien tiedo-
tustoiminta rajoittuu yleensä lehdistön ja radion katsausten perusteella esi-
tettävien, usein jo omassa maassa tiedossa olevien näkökohtien paperille pa-
noon. Näin ei kuitenkaan ole asianlaita huolimatta siitä, että nykyinen uutis-
välitystoiminta lehdistön, radion, television ja erikoisreportterien kautta ja
avulla on saavuttanut ennen näkemättömät mittasuhteet. Se tosin rajoittaa
virallisen edustajan mahdollisuuksia tiedottaa siinä määrin kuin ennen tär-
keitä uutisia hallitukselleen, mutta se ei tee hänen tiedotuksiaan tarpeetto-

miksi. Niin hyvää ja laajaa kuin yleinen tiedotustoiminta onkin, se on kuitenkin usein liian pintapuolista, jotta sille yksin voitaisiin rakentaa. Virallisen edustajan raportti samasta asiasta vasta voi antaa luotettavan pohjan hallituksen kannanotolle, koska tiedotuksen laatijalla yleensä on henkilökohtaisten yhteyksiensä ja luottamustehtävänsä antaman aseman perusteella mahdollisuus saada luotettavimmat tiedot suoraan lähteeltä ja tarkistaa niiden yksityiskohdat paikan päällä. Hänellä on mahdollisuus ja myös velvollisuus analysoida ja pelkistää saamansa tiedot sekä tehdä johtopäätöksiä niistä ja siten helpottaa niiden tehtävää, jotka ovat viime kädessä vastuussa ja joutuvat tekemään ratkaisun asiassa. Tällainen raportointi ei näin ollen käsitä vain tapahtumia ja tosiasioita, vaan harkittuja arviointoja tapahtumien syistä ja mahdollisesta myöhemmästä kehityksestä. Tämäkään tiedotustoiminta ei kuitenkaan riitä, vaan sen lisäksi on suoritettava pitkäjännitteistä tilannearviointia ja yritettävä nähdä huomispäivää pitemmälle. Tätä työtä helpottaa hyvä paikallistuntemus, luottamukselliset suhteet ja jatkuva tilanteen seuraaminen, joka ei varsinkaan poliittisesti ratkaisevina hetkinä saa kohdistua pintakuuhuun, vaan alla virtaavaan voimakkaaseen pohjavirtaukseen, joka määrää virran suunnan ja voiman. Tätä raportointia täydentävät luonnollisesti henkilökohtaiset kirjeet, sähköiset ja salasähköiset, jotka monasti muodostavat nykyaikaisen tiedotustoiminnan tärkeimmän osan ja sen ytimen.

Professori Puntila pahoittelee myös sitä, että samaan aikaan kun ulkopolitiikan koko maailman käsittävän verkoston diplomaattinen käyttöarvo on nopeasti vähentynyt, kansainvälisen taloudellisen ja sivistyksellisen vuorovaikutuksen edistämiseksi ei ole luotu tarpeellista, vastaavaa organisaatiota. Kulttuuritoiminnassa kansainvälinen organisaatio on jo olemassa YK:n alaisen erityisjärjestön muodossa. Sen toiminta kansallisessakin mielessä on jo kehittänyt pitkälle sen kautta, että se hoitaa yhteistyössä eri maitten opetusministeriöiden kanssa maitten välistä kulttuurivaihtotoimintaa. Sen avulla helpotetaan eri maitten kulttuurin tulosten saattamista toisten kansojen omaisuudeksi ja toisilta kansoilta saatavien vaikutteiden välittämistä maasta toiseen. Kansallisena kulttuurivaihdon edistäjänä toimii nykyään ensisijaisesti ulkomaanedustus niiden mahdollisuuksien puitteissa, jotka vuotuinen talousarvio sille suo. Se toimii tehokkaimmin niissä maissa, joissa edustuston käytettävänä on sanomalehtiattašea (= kulttuuriattašea) ja toivottavaa olisi, että heidän lukuaan voitaisiin lisätä tämän maallemme ensiarvoisen tärkeän toiminnan edelleen kehittämiseksi ja tehostamiseksi. Tämän kysymyksen laajempaan käsittelyyn ei tässä yhteydessä ole mahdollisuutta, mutta viitataan kuitenkin kauan vireillä olleeseen ajatukseen Suomen instituutin perustamisesta. Ajatuksen toteutuminen saattaisi olla omiaan tehostamaan sivistyksellisen vuorovaikutuksen merkitystä kansainvälisessä kanssakäymisessämme.

Taloudellisessa tai paremminkin kaupallisessa mielessä tällainen organi-

satio on olemassa ulkomaanedustuksen puitteissa. Se ei vielä ole riittävän laaja, mutta sitä on jatkuvasti parannettu ja sitä kehitetään edelleen. Palaan siihen käsitellessäni ulkomaanedustuksen toimintamahdollisuuksia asema-
maassa.

Kun professori Puntila kirjoituksessaan ehdottaa diplomaattikuntamme tehtävän muuttamista ensi sijassa kaupalliseksi ja sivistykselliseksi sekä sanoo uuden ajan kehityksen vaativan edustustojemme aseman uudelleen arvioimista, ulkoasiainhallinnon uudelleen organisoimista ja diplomaattikoulutuksen samoin kuin henkilöiden valintaperusteiden muuttamista, lienee syytä vielä lyhyesti käsitellä kahta viimeistä kohtaa. Edellisiin kohtiin nähden lienee kantani jo käynyt ilmi edellä olevasta. Lisään ainoastaan, että mielestäni nykyinen organisaatiomme täysin mahdollistaa asteittaisen kehittämisen sitä mukaa kuin tilanne niin vaatii ja edellyttäen, että eduskunta myöntää siihen tarvittavat varat vuotuisen talousarvion puitteissa.

Professori Puntilan tiedossa varmaankin on, että suurin osa toisen maailmansodan jälkeen ulkoasiainhallinnon alalle antautuneista on joko lainopillisen tai valtiotieteellisen tiedekunnan kasvatteja tai kauppatieteen kandidaatteja, joilta akateemisen tutkinnon lisäksi vaaditaan määrätty kielitaito. Näin ollen ei voitane väittää, että heidän koulutuksensa tarkoituksenmukaisuus olisi kysymyksen alaista. Se on hyvä pohja, jolle voidaan rakentaa. Ulkoasiainministeriössä, jossa jatkokoulutus tapahtuu, ei myöskään kouluteta heitä »diplomaateiksi» Wienin kongressin hengessä, vaan heidän mieleensä painetaan alun perin, että päämääränä on kehittää heistä sellaisia maansa etujen ajajia ja valvoja, jotka kykenevät taitavasti hoitamaan kanssakäymisen ulkomailla kaikilla Suomelle tärkeillä elämän aloilla. Tähän tehtävään sisällytetään tällöin nimenomaan myös valpas ja ripeä toiminta elinkeinoelämämme ja eritoten ulkomaankauppamme hyväksi. Heille tähdennetään, että poliittinen ja siihen läheisesti liittyvä toiminta tulee heidän osakseen vasta vuosien kuluttua ja kokemuksen kartuttua. Heistä karistetaan heti alussa ajatus, että Suomen edustaja ulkomailla olisi jotakin muuta kuin arkinen työntekijä sillä työsaralla, jonka tehtävänä on valvoa ja edistää Suomen etuja ulkomailla. Saattaa sattua, että kaikki ulkoasiainhallinnon alalle pyrkivät eivät ole korkeinta mahdollista luokkaa, mutta samanlaista sattuu varmaankin kaikilla muillakin aloilla. Ulkoasiainhallinnossa alkuvuosien karsinnat vähentävät kuitenkin erehtymismahdollisuuksia.

Kun koko ns. diplomaattikoulutuksen tarkoituksenmukaisuus on professori Puntilan kirjoituksessa asetettu kysymyksen alaiseksi, lienee siitäkin muutama sana paikallaan. Varsinaisiin asetuksenmukaisiin pääsyyvaatimukseen (asetus 438/1951) en tässä puutu, vaan tyydyn selostamaan ulkoasiainministeriössä annettavaa jatkokoulutusta.

Sitten kun valtioneuvoston asettama arvostelulautakunta on puoltanut pyrkijän sopivaisuutta alalle, ulkoasiainministeri päättää, ketkä puolletuista

kulloinkin otetaan harjoittelijoiksi. Harjoittelijan on tämän jälkeen suoritettava kahden vuoden ajan koepalvelusta, jona aikana hänen on suoritettava täydennystutkinto hallinnollisissa, kauppapoliittisissa, oikeudellisissa ja protokolla-asioissa sekä selviydyttävä n.s. kypsyyskoosteesta, jossa hänen on kirjoitettava lyhyt tutkielma neljästä aiheesta sekä suoritettava kaksi käännoskoetta vieraille kielille. Sanotun koepalveluksen aikana asianomainen osallistuu vuoron perään kaikkien osastojen työhön. Myöhemmin niin monelle kuin mahdollista järjestetään teollisuuden ja teollisuuden myyntijärjestöjen avulla mahdollisuus tutustua ulkomaankaupan kannalta tärkeimpiin teollisuusiiimme. Vasta tämän kahden vuoden koepalveluksen jälkeen ratkaistaan kysymys harjoittelijan pätevyydestä ulkoasiainhallinnon alalle. Tämä on lyhyesti sanottuna nykyinen »tietty koulutus».

Olisi mielenkiintoista tutustua professori Puntilan ehdotukseen diplomaattikoulutuksen ja henkilöiden valintaperusteiden muuttamisesta. Vaatimuksia voidaan luonnollisesti täydentää, niitä voidaan myös muuttaa samoin kuin henkilöiden valintaperusteita, mutta se ei saa johtaa siihen, että pyrkijöiden lukumäärä vielä nykyisestään supistuu. Siihen ei ole varaa.

Ulkoasiainhallinnon uudelleen organisoiminen välttämättömyydestä puhuessaan professori Puntila antaa ymmärtää, että sekä ulkomaankaupallinen että kulturellinen puoli ovat lapsipuolen asemassa ulkoasiainhallinnossamme ja että niitä uudelleen organisoitaessa olisi otettava apu sieltä, mistä se näyttää olevan helpoimmin saatavana. Tämä on erinomainen ajatus, mutta ei uusi. Sitä varten ei tarvita syvällisiä mullistuksia ulkoasiainhallintoa koskeviin säännöksiin. Päinvastoin siihen on mahdollisuus ilman muutoksia. Jos katsotaan, että edellä selostetun alkukoulutuksen saaneet ja sen jälkeen kymmenisen vuotta ulkoasiainhallinnon palveluksessa toimineet lähetystösihteerit ja -neuvokset eivät kykene hoitamaan tehokkaasti niitä kaupallisia ja taloudellisia tehtäviä ja toimeksiantoja, joita viralliset edustustot kansainvälisen käytännön mukaan voivat hoitaa, heidän tilalleen tai tarpeen tullen heidän lisäksi voidaan edustustoon nimittää varsinaisia kaupallisia sihteereitä tai neuvoksia. Tällaiseen toimeen voidaan nimittää henkilö, joka ei täytä ulkoasiainhallinnon kelpoisuusvaatimuksia, mutta joka muuten katsotaan siihen sopivaksi. Hänelle voidaan myös antaa korkeampi virka-arvonimi, jos se katsotaan hänen toimintansa kannalta toivottavaksi. Sama periaate koskee sanomalehtiattašeoita, joita voitaisiin heidän toimintansa perusteella yhtä oikeutetusti nimittää kulttuuriattašeoiksi.

Haluaisin vielä muutamain sanoin täydentää edellä olevaa tähdentämällä sitä seikkaa, että kansainvälisen käytännön mukaan edustustojen toimintamahdollisuudet asemamaassa ovat tarkoin rajoitetut ja määritellyt. Ei pätevinkään edustustopäällikkö tai hänen kaupallinen avustajansa voi toimia uusien markkinoiden varsinaisena avaajana. Perinteellisillä markkinoilla heillä on velvollisuus ensi sijassa huolehtia siitä, että heidän maansa ja sen

tuotteet eivät joudu muita huonompaan asemaan tai syrjinnän kohteeksi. Toiseksi heidän on tarkoin seurattava tilanteen kehitystä oman maan kaupan kannalta katsottuna ja tehtävä johtopäätökset sen johdosta sekä saatettava ne ulkoasiainministeriön ja sen kautta kaikkien asiasta kiinnostuneiden tietoon kotimaassa. Tähän samaan toimintaan kuuluvat markkinatiedotukset, kaupapoliittiset katsaukset ja niihin verrattavat tilanneselostukset. Uusille markkinoille pyrittäessä tarvitaan virallisen edustuksen apua nimenomaan kaikessa, mikä helpottaa yhteyksien saantia ja niiden kehittämistä uudella markkina-alueella. Se merkitsee hyvää yhteistyötä paikan päällä teollisuuden ja valtion edustajien kesken, sillä vain heidän yhteisin ponnistuksin uudet markkinat saattavat aueta. Mutta kuten edellä jo on todettu näiden tehtävien suorittaminen kuuluu jo nyt edustustojen velvollisuuksiin, ja ne täyttävät ne yhteistyössä teollisuuden kanssa. Tätä yhteistoimintaa on luonnollisesti yritettävä jatkuvasti täydentää ja tehostaa, jotta mitään tilaisuutta ei laiminlyötäisi, toisaalta uusien markkinoiden valtaamiseksi, toisaalta menekin lisäämiseksi vanhoilla perinteellisillä markkina-alueillamme. On vain toivottavaa, että tämän toteuttamiseksi eduskunta myöntää lisävaroja valtion toimintaa varten varsinkin niillä alueilla, joissa edustuksemme on vielä vajavainen (Aasia ja latinalainen Amerikka) tai joissa sitä ei ole käytännöllisesti katsottuna lainkaan (suurin osa Afrikkaa). — Tähän riittäisi hyvin se noin 60 %:n korotus ulkoasiainhallinnon vuotuisessa määrärahasa, jonka professori Puntila kirjoituksessaan esittää.

Mielestäni kaikki rakentavat ehdotukset nykyisen organisation täydentämiseksi ovat tervetulleita. Niiden avulla voidaan varmasti saada parannusta aikaan yksityiskohdissa, mutta mitään syvällistä mullistusta ei niistä ole odotettavissa. Lopultakaan ei ole kysymys edustustojen aseman uudelleen arvioinnista ja ulkoasiainhallinnon uudelleen organisoinnista vaan niistä henkilöistä, jotka saadaan innostumaan tähän tehtävään ja jotka ovat soveliaita sitä suorittamaan. Heidän täytyy olla valmiit mukautumaan vaikeisiinkin olosuhteisiin, heillä täytyy olla tarmoa jatkuvasti täydentää tietojaan ja taitojaan sekä ennen kaikkea heidän täytyy kyetä taitavasti hoitamaan niitä erittäin moninaisia suhteita, joista he pienimmästä suurimpaan eri ominaisuudessa maan edustajina ulkomailla vastaavat.

Olisi väärin väittää, että ulkoasiainhallintomme ja sen puitteissa ulkomaanedustuksemme tehokkuutta ei vielä voitaisi lisätä tai että sen organisatio olisi täydellinen — harvoin mikään organisatio sitä on — mutta on valitettavaa, että sitä arvosteltaessa jätetään täysin selostamatta sen sodanjälkeinen kehitys ja sen toiminta nykyisen organisation puitteissa. Siten annetaan asiasta puutteellinen ja jopa harhaanjohtava kuva, joka tosin niveltyy sopivasti hahmoteltuun tyhjäkäyntiteoriaan mutta joka väärille premisseille rakennettuna ei johda tarkoitettuun tulokseen, vaan kielteisyydellään saattaa vieläpä jarruttaa toivottua kehitystä.